УДК: 911.3:338.488(477.85)

Іванунік В.О.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ТА ТОРГІВЕЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ ПОТРЕБ ТУРИЗМУ ТА РЕКРЕАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ)

В статті проаналізовано сучасний рівень розвитку транспортної та торгівельної інфраструктури території Чернівецької області, як найбільш атрактивних складових рекреаційно-туристичної сфери. На сучасному етапі інтеграція туристичної галузі в суспільні відносини все більше проявляється у всебічному широко профільному розвитку транспортного комплексу та сфери торгівлі.

Ключові слова: рекреаційно-туристична атрактивність території, транспортна та торгівельна інфраструктура, щільність шляхів сполучення, торгівельна площа, матеріально-технічна база, атрактивність.

The article analyzes the current level of development of transport and trade infrastructure in the Chernovtsy region, as most components attraction recreational and tourist areas. At the present stage of integration of tourism industry in social relations more widely evident in the comprehensive profile of the transport sector and trade sector.

Key words: recreational-tourism attractiveness of the territory, transport and trade infrastructure, density of railways, trade area, material base, attractiveness.

В статье проанализировано современный уровень развития транспортной и торговой инфраструктуры территории Черновицкой области, как одна из наиболее аттрактивных составляющих рекреационно-туристической сферы. На современном этапе интеграции туристической отрасли в общественные отношения все больше проявляется во всестороннем широкопрофильном развитии транспортного комплекса и сферы торговли.

Ключевые слова: рекреационно-туристическая аттрактивность территории, транспортная и торговая инфраструктура, плотность путей сообщения, торговая площадь, материально-техническая база, аттрактивность.

Вступ. Взаємозалежність між рекреаційно-туристичною діяльністю і транспортом має величезне значення для обох. Величину таких зв'язків може ілюструвати той факт, що міжнародний пасажирський рух залежить найбільшою мірою від поїздок і подорожей саме у рекреаційно-туристичних цілях. Вони зазвичай трактуються дуже широко, починаючи від культурних та оздоровчих і закінчуючи діловими.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Можливість досягнення транспортними засобами атрактивних рекреаційно-туристичних територій пожвавлює туристичний потік, який у свою чергу впливає на розвиток транспортної інфраструктури і диверсифікації форм пасажирських перевезень. Такої думки дотримується, зокрема, В.К. Євдокименко [4]. Він також вважає, що сучасний турист, вибираючи для подорожі вид транспорту, звертає увагу насамперед на його якісну сторону, тобто на безпечність, комфорт, швидкість.

П.Ю. Белєнський [5], вирізняючи доступність територій, поділяє її на зовнішню, як умови добирання до місця призначення на регіональному, державному та міжнародному рівнях, і внутрішню, що означає пересування в межах даного територіального утворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найважливіших інфраструктурних елементів, що стимулюють розвиток рекреаційно-туристичного потоку, є транспортна доступність. Саме вона формує комплекс умов, що забезпечують реалізацію потреб, пов'язаних із просторовим переміщенням людей із рекреаційно-туристичною метою. На транспортну доступність об'єктів рекреації та туризму впливають: щільність і склад транспортної мережі (протяжність залізничних шляхів і автомобільних доріг у перерахунку на одиницю площі), її технічне становище (якість дорожнього полотна), час добирання (тривалість подорожі), частота (кількість відправлень за добу), ритмічність (кількість

пересадок), пунктуальність (точність графіка прибуття) і т. п. елементи, які однаковою мірою впливають на можливість добирання до певної території і на умови під час подорожі.

У структурі рекреаційно-туристичного споживання транспортні послуги завжди є першою й останньою фазою подорожі, тому вони постійно вважалися динамічним чинником формування транспортного руху та його обслуговування, які, безумовно, впливали на загальну якість туристичного продукту.

Сучасна структура рекреаційно-туристичних транспортних комунікацій Чернівецької області забезпечується інфраструктурою автошляхів, залізницями та міжнародним аеропортом у м. Чернівці.

Розвиток транспортних мереж у регіоні здійснюється згідно із "Програми розбудови транспортної інфраструктури Чернівецької області за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004-2010 роках", яка була розроблена відповідно до Закону України "Про комплексну програму утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 роках". Комплексність розвитку рекреаційно-туристичної галузі передбачає значні зміни в дорожньо-транспортному забезпеченні всієї дорожньо-сервісної інфраструктури [2].

Залізнична мережа області входить до складу управління Львівської залізниці, експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування в межах області складає 412,9 км із щільністю 51 км залізниць на 1000 км^2. За цим показником область займає третє місце в державі після Донецької та Львівської областей і ці показники майже не змінилися за останнє десятиліття [7]. Враховуючи особливості поверхні та пріоритети розвитку транспортної мережі, залізниці відсутні в таких районах, як Герцаївський, Путильський та Хотинський. Окрім районних центрів даних районів, всі інші мають залізничне сполучення з обласним центром. Більшість населених пунктів розташовано порівняно недалеко від залізниць. Найбільша відстань до залізниці в окремих селах складає 45 км [3].

Географічне положення області дозволяє її залізниці виконувати транзитну функцію як для внутрішнього міжрегіонального перевезення, так і з метою транзиту.

Територія області покрита густою мережею автомобільних шляхів із твердим покриттям, що відіграють важливу роль у внутрішніх та міжнародних перевезеннях. Довжина автомобільних доріг загального користування на 1 січня 2008 р. складає 2916,8 км, при показнику щільності 354,1 км шляхів на 1000 км^2 території. Це також третій показник у державі після Львівської та Тернопільської областей. Питома вага автодоріг з твердим покриттям в області є одною з найвищих серед регіонів України і становить 99,8% [7].

Майже всі міста області мають зручне автомобільне сполучення з іншими частинами країни та сусідніх країн. Це безперечно позитивний

фактор, що значною мірою сприяє розвитку рекреації та туризму в регіоні. В мережі автомобільних доріг, які проходять по території області, чітко розмежовуються магістральні та місцеві автошляхи. Через територію області проходить одна міжнародна магістраль (Е 85), протяжність якої від м. Заліщики до пункту пропуску Порубне, що на кордоні з Румунією, складає 89 км. Наявні також дві національні – Н-03 та Н-10 протяжністю 65 та 88 км відповідно і дві регіональні – Р-62 і Р-63 протяжністю 77 та 120 км відповідно [5, 6].

Що для автоперевезень є недоліком, то для туристів перевага – майже всі автошляхи пролягають через населені пункти, де до послуг автотуристів місцеві підприємці сформували значну гастрономічну базу. Сучасний стан побудови об'їзних доріг в області відображається лише об'їзною дорогою навколо м. Хотин, а також довготривалим але успішним будівництво об'їзної дороги навколо м. Чернівці.

Якщо щільність доріг у цілому регіоні порівняно достатня, хоча їх технічний стан залишає бажати кращого, то благоустрій на дорогах області має тенденцію до покращення. Протягом десяти останніх років динамічно розвивається мережа АЗС і сфери побутового сервісу на автошляхах області (див. табл. 1).

Таблиця 1. Благоустрій автомобільних доріг загального користування, складена за данними обласного управління статистики [7]

Інфраструктурні елементи	*2000*		*2009*	
	всього	*у тому числі, які розташовані в місцях з перехідно-швидкісними смугами*	*всього*	*у тому числі, які розташовані в місцях з перехідно-швидкісними смугами*
Автозаправні станції	79	38	135	59
Автопавільйони	439	131	397	122
Площадки	598	263	598	263
у тому числі				
зупинок автобусів	378	195	378	195
стоянок і відпочинку учасників дорожнього руху	220	68	220	68
Туалети	126	10	118	10
Придорожні криниці та питні джерела	203	34	203	34

Мірилом рівня обслуговування території транспортною мережею є показник щільності транспортної мережі. Оскільки 95% усіх перевезень в області здійснюється автотранспортом та залізницею [3], ми об'єднаємо їх протяжність в єдину сітку шляхів загального користування для оцінки (див. табл. 2). Зауважимо, що протяжність доріг загального користування в м. Чернівці подана в розрахунку нумерованих територіальних доріг, які

забезпечують транзитний транспортний потік і поєднуються з магістральними автошляхами.

У територіальному відношенні високий показник щільності шляхів спостерігається в обласному центрі та усіх рівнинних районах, окрім Сокирянського, де щільність менша, ніж у середньому по області. Очевидний той факт, що нижчі показники щільності в передгірських та гірських районах, насамперед у гірському Путильському, де щільність шляхів, найменша (0,222 км/км^2).

Таблиця 2. Шляхи загального користування, складена та розрахована за данними обласного управління статистики [7]

Адміністративні Одиниці	Довжина автомобільних шляхів загально користування, км	Експлуатаційна довжина залізниць, км	Сумарна довжина шляхів, км	Сумарна щільність шляхів, км/км^2
Вижницький район	290,3	48,5	338,8	0,374
Герцаївський район	153,4	-	153,4	0,496
Глибоцький район	266,9	51,3	318,2	0,472
Заставнівський район	262,6	46,9	309,5	0,500
Кельменецький район	266,8	56,3	323,1	0,482
Кіцманський район	246,4	46,8	293,2	0,481
Новоселицький район	319,1	50,7	369,8	0,537
Путильський район	195,3	-	195,3	0.222
Сокирянський район	238,7	27,1	265,8	0,397
Сторожинецький район	337,7	58,4	396,1	0,341
Хотинський район	296,8	-	296,8	0,414
м. Чернівці	42,8	26,9	69,7	0,457
Чернівецька область	2916,8	412,9	3329,7	0,411

У загальному сукупна щільність шляхів загального користування в області складає 0,411 км/км^2. Це в середньому в 1,6 разу вищий показник ніж у цілому по державі (0,253 км/км^2) [7], що, на нашу думку, є позитивною ознакою як для доступності природних РТР та історико-культурних РТР, так і для розбудови матеріально-технічної бази та інших елементів інфраструктури рекреаційно-туристичної галузі. Цей факт у свою чергу дасть змогу підвищити загальну атрактивність території, так і окремих об’єктів.

На розвиток сучасного туристичного потоку істотний вплив мають також *послуги торгівлі* (стан і мережа торговельних закладів) певної території [1]. Зазначимо, що приватна торгівля, як один із найбільш еластичних і динамічних секторів економіки регіону, також впливає і на умови життя місцевого населення.

Туристичний попит на торговельні послуги має динамічний характер і тому важливо пристосувати роздрібну торгівлю до часової й асортиментної структури рекреаційно-туристичних потреб.

Станом на 1 січня 2008 р. в області налічувалося 1093 об'єкти роздрібної торгівлі (за винятком підприємств торгівлі автомобілями, мотоциклами та пальним) загальною площею магазинів 105,5 тис. м^2 [7]. У структурі об'єктів роздрібної торгівлі Чернівецької області офіційна статистика виділяє такі заклади: магазини та торгові кіоски (палатки), їх розподіл на початок 2008 р. складав 875 та 218 заклади відповідно.

До 2007 р. простежувалась чітка тенденція зменшення кількості об'єктів роздрібної торгівлі в цілому по області, яка тривала з початку 90-х років. В останній рік намітився розвиток зворотних процесів, які проявилися в майже 1% прирості. Негативна тенденція спостерігається в більшості районів області, крім Кіцманського та Новоселицького, де темпи приросту склали 15% та 5% відповідно та у м. Чернівці, де приріст склав 5% (див. табл. 3).

Але кількісне зростання об'єктів роздрібної торгівлі ще не свідчить про розширення торговельних можливостей, даний бік торговельної сфери відображає площа (торговельна) магазинів. Тут маємо аналогічні тенденції, але з відмінними темпами динаміки. Так, після довготривалого процесу скорочення торговельних площ магазинів за останній рік цей показник зріс більш ніж на 46%, це сталося завдяки введенню в експлуатацію кількох великих торговельних центрів і супермаркетів. Позитивні зрушення в даному напрямку зафіксовані лише в Кіцманському районі, де приріст торговельних площ склав 8%, Новоселицькому – 14% та м. Чернівці – 90% (див. табл. 3). Слід зазначити, що темпи падіння в решті районів області або припинились, або значно уповільнились.

Таблиця 3. Динаміка розвитку торгівельної інфраструктури, складена за данними обласного управління статистики [7].

Адміністративні одиниці	Роки						
	Кількість об'єктів роздрібної торгівлі / Торгова площа магазинів, тис. м²						
	2001	*2002*	*2003*	*2004*	*2005*	*2006*	*2007*
Вижницький район	124 / 6.1	110 / 5.4	101 / 5.2	100 / 5.4	86 / 4.4	76 / 4.2	69 / 4.1
Герцаївський район	28 / 1.6	25 / 1.3	22 / 1.1	23 / 1.1	24 / 1.1	22 / 1.1	21 / 1.0
Глибоцький район	96 / 4.6	84 / 4.2	83 / 4.2	84 / 4.3	75 / 4.0	79 / 4.1	75 / 3.9
Заставнівський район	87 / 5.4	58 / 4.3	56 / 4.1	59 / 4.0	47 / 2.5	42 / 2.0	38 / 2.0
Кельменецький район	94 /5.3	78 / 4.3	68 / 4.0	60 / 3.7	58 / 3.7	47 / 2.5	43 / 2.2
Кіцманський	121 / 6.4	101 / 5.1	99 / 4.9	90 / 4.2	85 / 3.9	81 / 3.8	85 / 4.1

район							
Новоселицький район	103 / 5.3	80 / 3.6	65 / 2.8	68 / 2.7	63 / 2.8	67 / 2.9	77 / 3.3
Путильський район	50 / 2.4	44 / 2.1	41 / 1.7	32 / 1.3	31 / 1.7	26 / 1.5	23 / 1,3
Сокирянський район	83 / 6.4	82 / 6.4	76 / 6.3	57 / 3.3	60 / 4.2	45 / 2.5	43 / 2.4
Сторожинецький район	139 / 6.2	101 / 5.1	97 / 5.9	99 / 5.0	84 / 5.0	83 / 4.9	84 / 4.9
Хотинський район	103 / 5.9	91 / 4.9	88 / 5.6	75 / 4.9	78 / 5.1	75 / 5.2	71 / 4.7
м. Чернівці	635 / 47.7	557 / 45.4	513 / 42.5	495 / 42.3	461 / 40.2	442 / 37.6	464 / 71.6
Чернівецька область	*1663 / 103.3*	*1411 / 92.1*	*1309 / 88.3*	*1242 / 82.2*	*1152 / 78.6*	*1085 / 72.2*	*1093 /105.5*

Критерієм оцінки можливостей торговельної інфраструктури є співвідношення торговельних площ із площею оціночної території.

Безумовно, найкраще розвинена торговельна мережа в обласному центрі, де розташовано 68% торгових площ і 42% усіх закладів роздрібної торгівлі. Найгірший її стан у Герцаївському та Путильському районах.

Гострою потребою для розвитку туризму на досліджуваній території є поліпшення діяльності торгівлі завдяки збільшенню кількості пунктів торговельних послуг із цілодобовим графіком роботи, особливо в період відпусток і в осередках відпочинку. Додатковою перевагою торговельних закладів є те, що деякі з них охоплюють і сферу сервісного обслуговування індивідуальних послуг туристів. У структурі послуг, що цікавлять відпочиваючих, також мають місце послуги ремісників, якими можна скористатися на спеціалізованих ринках, які у переважній своїй більшості знаходяться у Вижницькому та Путильському районах, де можна придбати оригінальні сувеніри та ексклюзивні товари народних промислів.

Висновок. Розвиток торговельної мережі має задовольняти будь-які потреби сучасного туриста, що в підсумку значно підвищить рекреаційно-туристичну атрактивність території.

1. Агафонова Л.Г. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: Ціноутворення, конкуренція, державне регулювання : навч. посіб. / Агафонова Л.Г., Агафонова О.Є. – К. : Знання України, 2002. – 358 с.

2. Брижак П.М. Рекреаційний комплекс Чернівецької області: стан та перспективи розвитку / Брижак П.М. // Рекреація й туризм: сучасні тенденції та регіональні особливості : матеріали Міжнар. наук-практ. конф. “Інноваційні моделі розвитку туристичної інфраструктури України. Буковинське та світове співробітництво: історія, культура, туризм”, 23-24 вересня 2006 р. – Чернівці : Рута, 2006. – Ч.1. С. 10 – 17.

3. Географія Чернівецької області : навч. посіб. / за ред. Я.І. Жупанського – Чернівці : Рута, 1993. – 192 с.
4. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму (Методологія формування. Механізм реалізації) / Євдокименко В.К. – Чернівці : Прут, 1996. – 288 с.
5. Інфраструктурне забезпечення конкурентної економіки регіонів (методологія та механізми) / за ред. П.Ю. Балєнського. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2002. – 308 с.
6. Навчально краєзнавчий атлас Чернівецької області / відпов. ред. Жупанський Я.І. – Львів : ВНТЛ, 2000. – 24 с.
7. Туризм, відпочинок та санаторно-курортне лікування в області : статистичний збірник. – Чернівці : Державний комітет статистики України (Головне управління статистики в Чернівецькій області), 2008. – 52 с.